

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогічної та соціальної освіти
Кафедра педагогіки та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова

27 серпня 2020 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІКА**

Ступінь бакалавра

спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Освітня програма: Історія

спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська)

Освітня програма: Мова і література (англійська)

спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітня програма: Українська мова і література

2020-2021 навчальний рік

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Вдовиченко Раїса Петрівна, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

РЕЦЕНЗЕНТИ: _____ ШАРАТА Н.Г., доктор пед. наук, доцент, проректор з науково-педагогічної і виховної роботи та підвищення кваліфікації Миколаївського національного аграрного університету

Програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки та інклюзивної освіти
Протокол від « 26 » серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри педагогіки та інклюзивної освіти _____ (А.І. Яблонський)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету педагогічної та соціальної освіти

Протокол від « 26 » серпня 2020 року № 1

Голова навчально-методичної комісії _____ (Т.М. Степанова)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від « 27 » серпня 2020 року № 11

Голова навчально-методичної комісії університету _____ (О.А. Кузнецова)

Анотація.

«Педагогіка» є фундаментальною дисципліною психологопедагогічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: розуміння та усвідомлення сучасної парадигми виховання й освіти в Україні; опанування теоретико-методологічною та методичною основою національної системи освіти; формування особистості громадянина, світогляду, життєвих настанов і орієнтирів; ознайомлення з нормативно-правовою базою у сфері освіти; володіння технологіями формування особистості майбутнього педагога та готовності до професійного самовдосконалення й саморозвитку, продуктивної педагогічної діяльності.

У навчальних планах усіх напрямів підготовки ОКР бакалавр «Педагогіка» є основною навчальною дисципліною, яка має забезпечити формування необхідних теоретичних знань та практичних умінь майбутніх педагогічних працівників. Опрацювання запропонованого курсу повинно закласти надійне підґрунтя самостійного педагогічного мислення студентів, сформувати уміння осмислювати педагогічну діяльність, навчити приймати виважені, оптимальні, ефективні і доцільні з наукової точки зору рішення у розв'язанні педагогічних завдань.

Abstract .

"Pedagogy" is a fundamental discipline of the psychological-pedagogical cycle of the normative block. Its study involves solving a number of tasks of fundamental professional training of highly qualified specialists, in particular: understanding and awareness of the modern paradigm of upbringing and education in Ukraine; mastering the theoretical-methodological and methodological basis of the national education system; formation of the citizen's personality, worldview, life guidelines and landmarks; acquaintance with the regulatory framework in the field of education; possession of technologies of formation of the personality of the future teacher and readiness for professional self-improvement and self-development, productive pedagogical activity.

In the curricula of all areas of training EQL Bachelor "Pedagogy" is the main discipline, which should ensure the formation of the necessary theoretical knowledge and practical skills of future teachers. The elaboration of the proposed course should lay a solid foundation for independent pedagogical thinking of students, to form the ability to comprehend pedagogical activity, to teach to make balanced, optimal, effective and scientifically expedient decisions in solving pedagogical problems.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Педагогіка» складена Вдовиченко Р.П. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія). Освітня програма: Історія, 014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська), Освітня програма: Мова і література (англійська), спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) Освітня програма: Українська мова і література.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: процес виникнення, становлення і розвитку основних педагогічних категорій, педагогічних систем та концепцій, а також унікальний досвід освітньої практики, спрямованої на оволодіння студентами системи знань, умінь і навичок, загальнолюдських цінностей.

Міждисциплінарні зв'язки: програма змістовно взаємопов'язана з дисциплінами Психологія, Філософія, фаховими методиками фахових дисциплін.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Педагогіка” – забезпечити теоретичну і практичну підготовку студентів до виконання функціональних обов'язків вчителя, вихователя, викладача в закладах освіти України; створити умови, наближені до практичної професійної діяльності; забезпечити творчий розвиток особистості студента.

1.2.Завдання курсу:

- формування системи теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для виконання функціональних обов'язків вчителя, викладача, педагога;
- формування основ педагогічного мислення, здатності осмислювати і аналізувати педагогічну дійсність.
- формування готовності до педагогічної праці на гностичному, комунікативному, операційному рівнях.
- формування відповідального, творчого ставлення до педагогічної діяльності.
- формування свідомого ставлення до сутності та соціального значення педагогічної діяльності.
- ознайомлення з історичним розвитком та етнопедагогічними особливостями світової педагогічної думки та освітянської галузі України;
- моделювання та розв'язування педагогічних ситуацій;
- формування творчої всебічно розвиненої особистості студента – майбутнього педагога.

Програмні результати навчання:

Спеціальність 014.01 Українська мова та література

7 – Програмні результати навчання	
Програмні результати навчання (ПРН)	<p>ПРН 1. Знання й розуміння предметної галузі й професійної діяльності.</p> <p>ПРН 4 Володіння українською мовою на високому рівні й здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціокультурних явищ.</p> <p>ПРН 13 Здатність оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення</p>

6 – Програмні компетентності

<p>Інтегральна компетентність (ІНК)</p>	<p>Здатність розв'язувати складні завдання й проблеми професійної, навчально-виховної, методичної, науково-дослідницької діяльності в галузі освіти, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань із теорії та історії української мови й літератури, англійської мови та методики їх викладання, готовність до упровадження освітніх інновацій</p>
<p>Загальні компетентності (ЗК)</p>	<p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями</p>
<p>Фахові компетентності спеціальності (ФК)</p>	<p>Знання</p> <p>ФК 1. Набуття міцних знань із професійних дисциплін.</p> <p>ФК 16. Здатність до здійснення навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в різних типах середніх навчальних закладів. Оволодіння основами професійно-методичних умінь вчителя іноземної мови; вміння планувати й реалізовувати різні форми організації навчально-виховного процесу з іноземної мови в основній та старшій школі.</p> <p>Уміння і навички</p> <p>ФК 17. Уміння розробляти й застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній та науковій діяльності.</p> <p>ФК 18. Здатність реалізувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання, пов'язане з розв'язанням значущих</p>

	<p>наукових, культурних, етичних та інших проблем сучасного літературознавства.</p> <p>ФК 25. Виконання вимог нормативно-правових документів, що регулюють професійну діяльність учителя мови і літератури та англійської мови.</p> <p>ФК 26. Володіння методикою виховання в учнів засобами вивчення мови і літератури та англійської мови, усвідомлення ролі навколишнього середовища для розвитку і здоров'я людини, бажання дотримуватися здорового способу життя, а також здатності протистояти злу, примітивним поглядам і смакам, зокрема запобігання та протидії домашньому насиллю.</p> <p>ФК 27. Орієнтація в сучасних тенденціях розвитку освіти в Україні.</p>
--	---

Спеціальність 014.03 Історія

7 – Програмні результати навчання

ПРН-1. Розуміння шляхів інноваційного розвитку системи вищої освіти України в умовах реформаційних перетворень.

ПРН-5. Здатність використовувати основи загальнотеоретичних дисциплін в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних і дослідницьких завдань, успішного освоєння методологічних і прикладних питань спеціальності, питань фундаментальних загальноісторичних і спеціальних дисциплін; дисциплін психолого-педагогічного циклу: педагогіку, психологію, методику викладання історії, методику і організацію позакласної (поза аудиторної) роботи.

ПРН-6. Використання нових освітніх та інформаційних технологій, сучасних засобів навчання та використання їх у педагогічному процесі.

ПРН-8. Відповідальність за створення позитивного психологічного клімату, забезпечення процесу виховання і навчання учнів та студентів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.

ПРН-9. Здатність до подальшого навчання, до стійкого саморозвитку і самовдосконалення, яке значною мірою є автономним та самостійним.

6 – Програмні компетентності

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у галузі освіти та у процесі навчання історичних дисциплін, що передбачає проведення досліджень у галузях педагогіки та історії, що передбачає застосування комплексу освітніх, історичних і міждисциплінарних теорій і методик.

ФК-8. Спроможність обирати необхідні засоби, форми і методи організації діяльності учнів у процесі навчання; здатність впроваджувати сучасні методики та технології, інноваційні підходи, передовий педагогічний досвід під час моделювання та організації освітньої діяльності в закладах освіти.

ФК-9. Здатність забезпечувати належний рівень викладання історії відповідно до діючих навчальних програм, дотримуючись вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти та здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.

ФК-10. Здатність до ефективної комунікаційної взаємодії у різних колективах з питань фахової та суміжних з нею діяльностей, в тому числі з використанням сучасних засобів.

ФК-12. Здатність керувати дослідницькою діяльністю учнів; узагальнювати й систематизувати власний фаховий досвід та подавати його у вигляді доповідей, статей, виступів тощо.

ФК-13. Поєднання набутих історичних та педагогічних знань з метою забезпечення якісного навчально-виховного процесу.

7 – Програмні результати навчання Спеціальність 014.04 математика

ПР 1. Знає теоретичні основи навчання та виховання в школі, здатний інтегрувати знання, аналізувати і порівнювати педагогічні технології, експериментувати в педагогічній діяльності.

ПР 7. Здатний розрізняти, критично осмислювати, використовувати традиційні та інноваційні підходи, принципи, методи, прийоми навчання та організації професійної діяльності.

ПР 23. Здатний ефективно працювати, як особистість і як член команди, а також ефективно співпрацювати з учнівським, учительським та батьківським колективами, попереджувати конфлікти.

ПР 25. Здатний діяти з дотриманням етичних норм, цінувати індивідуальне і культурне різноманіття, ініціювати в педагогічній діяльності принципи толерантності, діалогу і співробітництва.

6 – Програмні компетентності

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів педагогіки, математики та фізики і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти.

ЗК 1. Здатність діяти етично, соціально відповідально та свідомо.

ЗК 2. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 3. Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання.

ЗК 4. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до самовдосконалення та саморозвитку.

ЗК 7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності.

ЗК 8. Здатність до утвердження національних і гуманістичних ідеалів, демократичних цінностей і традицій України.

ЗК 9. Здатність вільно спілкуватись державною мовою (усно та письмово).

СК 2. Здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання.

СК 10. Здатність формувати і підтримувати належний рівень мотивації учнів до занять математикою та фізикою.

СК 12. Здатність ефективно планувати та організовувати різні форми позакласної роботи з математики та фізики.

СК 14. Вміти усвідомлювати застосовність існуючих методів до розв'язування поставлених проблем.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з п'яти кредитів:

Кредит 1. Загальні засади педагогіки.

Кредит 2. Теорія навчання.

Кредит 3. Підходи до навчання, форми організації навчання

Кредит 4. Теорія виховання.

Кредит 5. Напрямки виховання, формування колективу.

1. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Загальні засади педагогіки.

ТЕМА 1. Педагогіка в системі наук про людину. Предмет педагогіки та її методологічні основи

Поняття педагогіки. Предмет і об'єкт педагогіки. Педагогічна галузь як одна з якнайдавніших. Народна педагогіка. Педагогіка народознавства. Родинна педагогіка. Педагогічна деонтологія. Педагогіка народного календаря. Козацька педагогіка. Духовна педагогіка. Світська педагогіка. Джерела педагогіки. Впродовж всієї історії людства розвивалася народна педагогіка. Ступені розвитку людського суспільства. Виховання як суспільна функція. Виникнення й розвиток педагогічної науки. Потреба передачі соціального досвіду підростаючим поколінням. Виховання як цілеспрямований процес.

Мета й зміст виховання в умовах первіснообщинного ладу. Перші зачатки утворення педагогічної науки - країни Древнього Сходу (Індія, Китай, Ассирія, Вавилон). Три типи шкіл: жрецькі, палацові й військові.

Розквіт педагогічної думки й педагогічної практики - Давня Греція й Рим. V - XVI століття – період середньовіччя. Епоха Відродження (XV - XVI в.в.) розвиток капіталістичних відносин, прогрес науки й культури викликали інтерес до античної культурної спадщини. XIX століття - країни Західної Європи й США.

Базові категорії педагогіки: "розвиток", "виховання", "освіта". Розкриття поняття розвитку через виховання. Виховання в широкому й вузькому значенні. Педагогічна взаємодія. Педагогічні задачі. Педагогічні технології. Педагогічний процес.

Зв'язок педагогіки з іншими науками та методи її дослідження. Педагогіка у своєму розвитку тісно пов'язана з філософією, етикою, психологією, соціологією, гігієною, історією й опирається на їхні закономірності.

Наукові галузі педагогіки: загальна педагогіка; вікова педагогіка; військова педагогіка; професійна педагогіка; спеціальна педагогіка; соціальна педагогіка; історія педагогіки й т.д.

Пізнання педагогічних фактів (явищ) включає два рівні дослідження - емпіричний і теоретичний. У залежності від цього обираються відповідні методи дослідження.

Метод наукового пізнання. Метод дослідження проблем виховання й навчання. Наукове спостереження. Педагогічний експеримент. Метод вивчення педагогічної документації та учнівських прань. Метод дослідної бесіди. Письмове опитування (анкетування). Статистичний метод. Метод моделювання. Теоретичний рівень досліджень.

Тема 2. Система та структура освіти України. Нормативно-правова база у сфері освіти України. Інновації в освіті.

Освіта як основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Мета освіти. Засади, на яких ґрунтується освіта в Україні: гуманізм, демократія, національна свідомість, взаємоповага між націями і народами. Система освіти в Україні: навчальні заклади, наукові, науково-методичні і методичні установи, науково-виробничі підприємства, державні і місцеві органи управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Основні принципи освіти в Україні: доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних

партій, громадських і релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і наступність системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Зовнішні фактори прямого й опосередкованого впливу на розвиток системи освіти в Україні: особливості соціально-економічного, політичного і культурного розвитку країни, зосереджені в системі освіти матеріально-фінансові, кадрові ресурси, культурний простір, тенденції розвитку освіти, рівень розвитку психологопедагогічних наук, система державного управління освітою, нормативно-правова база. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI століття. Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту». Закон України «Про позашкільну освіту». Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Пріоритетні напрями державної політики у сфері освіти. Наукове і методичне забезпечення освіти.

Структура освіти України: дошкільна; загальна середня освіта; позашкільна; професійно-технічна; вища; післядипломна; аспірантура; докторантура; самоосвіта. Освітні рівні: початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; базова вища освіта; повна вища освіта. Освітньо-кваліфікаційні рівні: кваліфікований робітник; молодший спеціаліст; бакалавр; спеціаліст, магістр.

Інновації в освіті. Типологія інновацій: інновації у змісті освіти (оновлення змісту навчальних програм, підручників, посібників тощо); інновації в технології навчання та виховання (оновлення методик викладання та взаємодії у виховному процесі); інновації в організації педагогічного процесу (оновлення форм і засобів здійснення навчально-виховного процесу); інновації в управлінні освітою (оновлення структури, організації і керівництва освітніми закладами); інновації в освітній екології (архітектурне планування освітніх закладів, використання будівельних матеріалів, інтер'єр приміщень тощо). Критерії педагогічних інновацій. Антиінноваційні бар'єри: зовнішні (соціальні, організаційні методичні, матеріально-технічні бар'єри); внутрішні (психологічні). Основні поняття теми: освіта, система освіти, принципи освіти, структура освіти, освітні рівні, освітньо-кваліфікаційні рівні, наукові ступені, вчені звання, інновації в освіті.

Управління в галузі освіти. Наукові засади внутрішкільного управління. Керівництво загальноосвітніми навчально-виховними закладами. Сутність понять «управління», «соціальне управління», «керівництво», «педагогічний менеджмент». Управління системою освіти України. Органи освіти, їх функції, структура. Органи громадського самоврядування в освіті: загальні збори (конференція) колективу навчального закладу; районна, міська, обласна конференції педагогічних працівників, з'їзд працівників освіти. Принципи управління системою освіти: принцип державотворення, науковості, демократизації, гуманізації, гласності, відкритості, регіональності, перспективності, цілеспрямованості, плановості, компетентності, оптимізації, ініціативи й активності, об'єктивності в оцінці виконання працівниками закладу своїх обов'язків, поєднання колегіальності з персональною відповідальністю, поєднання єдиноначальності й участі громадськості. Державний контроль за діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів Управління загальноосвітніми навчально-виховними закладами. Принципи управління ЗНЗ. Повноваження загальноосвітнього навчального закладу. Нормативно-правова база управління ЗНЗ: Конституція України, Закон «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Положення про загальноосвітній навчальний заклад. Особливості управлінської діяльності в сучасній школі. Наукові засади внутрішкільного управління Самоврядування навчальних закладів. Управлінські органи ЗСО. Органи колегіального управління школою (конференція, рада школи, педагогічна рада, нарада при директорі, його заступниках); адміністрація школи (директор, його заступники з навчальної, наукової, виховної,

господарської роботи); органи громадського самоврядування (учнів (учком), учителів (профком, методична рада), батьків (батьківський комітет). Управлінська діяльність адміністрації школи.

Планування роботи зонз як система науково обґрунтованих завдань, змісту, методів, форм і засобів; реальність та оптимальність передбачуваних заходів, забезпечення рівномірного ритму роботи; соціальної детермінації. Вимоги до планування: чіткість, зрозумілість, педагогічна доцільність, єдине спрямування, організаційна, концептуальна єдність заходів у досягненні сформульованих цілей. Типологія планування: перспективне, річне, поточне, облік.

Особливості внутрішкільного контролю: види, форми, методи. Критерії оцінювання управлінської діяльності директора школи. Інспектування загальноосвітнього закладу. Критерії оцінювання діяльності НЗ: інформаційне забезпечення; матеріально-технічне і фінансове забезпечення; навчальні і творчі досягнення учнів; науково-методична і дослідницька робота; соціальний захист учасників навчально-виховного процесу; учнівський контингент; формування складу педагогічних працівників; кількість учителів вищої категорії, пенсійного віку, молодих спеціалістів; авторські програми з навчальних предметів, курсів за вибором; публікації у фахових журналах, виступи на конференціях; кількість учнів, які вступили до ВНЗ; кількість медалістів, переможців предметних олімпіад, МАН.

Кредит 2. Сутність педагогічного процесу. Основи дидактики

ТЕМА 3. Структура та організація педагогічного процесу. Закони, закономірності та принципи навчання

Педагогічний процес. Сучасна педагогічна теорія. Основні ознаки системи: а) наявність компонентів, які можна розглядати у відносній ізольованості, поза зв'язками з іншими процесами і явищами; б) наявність внутрішньої структури зв'язків між цими компонентами, а також їхніми підсистемами; в) наявність певного рівня цілісності, ознакою якої є те, що система завдяки взаємодії компонентів одержує інтегральний результат; г) наявність у структурі системоутворюючих зв'язків, які об'єднують компоненти, як блоки, частини в єдину систему; д) взаємозв'язок з іншими системами. Педагогічний процес характеризують: ціль, завдання, зміст, методи, форми взаємодії педагогів і вихованців, досягнуті при цьому результати – цільовий компонент, змістовий, діяльнісний, результативний.

Зміст освіти як система наукових знань, практичних умінь і навичок, засвоєння й набуття яких закладає основи для розвитку та формування особистості.

Поняття терміну дидактика. Дидактика як наукова дисципліна, що досліджує теоретичні та методичні засади навчання. Основні принципи навчання й форми організації дидактики як науки. Основні завдання дидактики – розробка проблем: чому вчити і як вчити; сучасна наука інтенсивно досліджує також проблеми: коли, де, кого й навіщо вчити. Види знань дидактики: основні терміни й поняття; факти щоденної дійсності й наукові факти; основні закони науки; теорії; знання про способи діяльності; оцінні знання.

Навчання як педагогічний процес та його сутність. Основні функції навчання - освітня, виховна й розвивальна. Основні складові навчального процесу:

1. Мета навчання. 2. Завдання навчання. 3. Зміст освіти (навчання). 4. Методи навчання. 5. Засоби навчання. 6. Форми організації навчання. 7. Результати навчання. 8. Принципи навчання.

Компоненти процесу навчання: цільовий; стимулювально-мотиваційний; змістовий; операційно-діяльнісний; емоційно-вольовий; контрольню-регулюючий; оцінно-результативний.

Методологічна засада процесу навчання. Застосування знань, умінь і навичок – перехід від абстрактного до конкретного. Воно реалізується у виконанні різноманітних вправ, самостійних робіт, на лабораторних та практичних заняттях та ін.

Закон - необхідне, суттєве, стійке, повторюване відношення між явищами; внутрішній і необхідний, всезагальний і суттєвий зв'язок предметів і явищ об'єктивної дійсності; загальні, необхідні й суттєві зв'язки між предметами й процесами.

Загальні закони навчання: закон соціальної обумовленості цілей, змісту, форм і методів навчання; закон взаємозв'язку самореалізації й освітнього середовища; закон взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку; закон обумовленості результатів навчання характером освітньої діяльності учнів; закон цілісності і єдності освітнього процесу. Закономірності навчання – це об'єктивні, суттєві, стійкі, повторювані зв'язки між складовими частинами, компонентами процесу навчання.

Принципи навчання – основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчання відповідно до його цілей і закономірностей.

ТЕМА 4. Методи, прийоми, засоби організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Метод навчання. Загальні та спеціальні методи навчання. Функції методів навчання: освітня (методи сприяють набуттю учнями знань, умінь, навичок); виховна (методи сприяють формуванню певної системи емоційно-ціннісних ставлень особистості до навколишнього світу); розвивальна (полягає у розвитку пізнавальних процесів); спонукальна (полягає у стимулюванні інтересу учнів до навчання, формуванні позитивних мотивів навчання); контрольнo-коригуюча (дають можливість перевірити рівень засвоєння учнями знань, сформованості вмій і навичок).

Словесні методи навчання. Бесіда. Пояснення. Розповідь. Тема. Інструктаж. Робота з підручником. Наочні методи навчання. Метод ілюстрування. Метод демонстрування. Практичні методи навчання. Вправи. Лабораторні роботи. Практичні роботи. Графічні роботи. Дослідні роботи.

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Методи формування пізнавальних інтересів учнів. Метод стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності. Метод усного опитування. Письмовий контроль. Графічна контрольна перевірка. Практична контрольна перевірка. Тестові методи перевірки знань. Програмований контроль. Іспити (екзамени).

Класифікації методів навчання:

- за джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні та практичні (С. Петровський, Е. Галант).

- за основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи вивчення нового матеріалу, методи закріплення, методи формування умінь і навичок, методи застосування знань на практиці, методи перевірки знань (М. Данилов, Б. Єсіпов).

- за характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі (М.Скаткін, І. Лернер).

- за категоріями теорії пізнання: дедуктивні та індуктивні, чуттєві й абстрактні, теоретичні і практичні.

Методи навчання. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної.

Загальні вимоги щодо оптимального поєднання методів навчання.

Засоби навчання. Технічні засоби навчання. Екранні засоби. Друковані засоби. Засоби слухової наочності. Наочно-слухові (аудіовізуальні) засоби навчання. Комплексне

використання аудіовізуальних засобів навчання. Комп'ютер та інформаційні технології в навчальному процесі.

Кредит 3. Підходи до навчання, форми організації навчання. Основи школознавства.

Тема 5. Організаційні форми навчання. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю.

Форми організації навчання. Індивідуальне навчання. Індивідуально-групова форма навчання. Класно-урочна форма навчання. Комплексний метод навчання.

Урок. Елементи уроку. Організаційна частина. Мотивація навчальної діяльності. Перевірка знань учнів. Стимулювання навчальної діяльності. Актуалізація опорних знань. Пояснення нового матеріалу. Діагностика правильності засвоєння учнями знань. Закріплення нового матеріалу. Підбиття підсумків уроку.

Взаємозв'язок типу і структури уроку. Урок засвоєння нових знань. Урок формування умінь і навичок. Урок застосування знань, умінь і навичок. Урок узагальнення і систематизації знань. Урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок. Комбінований урок. Нестандартні уроки. Форми роботи на уроці. Дисципліна. Основні вимоги до уроку.

Позаурочні форми навчання. Факультатив. Семінарські заняття. Практикум. Навчальна екскурсія. Предметні гуртки. Домашня робота.

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю. Сутність, функції, види контролю. Система оцінювання знань. Критерії оцінювання.

Поняття про види навчання. Класифікація видів навчання. Пояснювально-ілюстративне навчання. Проблемне навчання. Програмоване навчання. Діалогічне навчання. Модульне навчання. Алгоритмізоване навчання. Дистанційне навчання. Особистісно-орієнтоване навчання.

Тема 6. Школознавство як галузь педагогічної науки

Сутність управління, зміст і основні його завдання, складові компоненти цілісної системи управління. Система освіти і виховання в Україні. Принципи побудови освіти. Типи навчально-виховних закладів, загальноосвітні школи. Структура і зміст роботи навчально-виховних закладів освіти.

Загальні основи управління освітою. Принципи управління, інспектування. Структура управлінського механізму. Інформаційна забезпеченість прийняття управлінського рішення. Організація внутрішкільного керівництва. Принципи керівництва. Шкільний режим. Функції керівників школи. Колегіальні органи управління. Статут, облік і звітність. Основні законодавчі документи про загальноосвітню школу. Державна національна програма "Освіта". Концепції розвитку національної освіти. Доктрина національної освіти. Державні стандарти освіти. Нормативні документи Міністерства освіти і науки.

Наукова організація праці. Методична робота. Поняття НОП. Шляхи оптимізації НОП. Сутність і завдання методичної роботи. Види, зміст і форми методичної роботи в школі. Шкільна документація. Прогнозування і планування роботи школи. Сутність прогнозування і планування. Методологія і технологія прогностичних пошуків. Види планів. Вимоги до планування. План роботи класного керівника. Структура матеріально-технічної бази ЗОШ. Організація роботи в школах-інтернатах і групах повного (подовженого) дня. Особливості діяльності шкіл-інтернатів. Групи подовженого дня. Специфіка організації управління навчально-виховною роботою учнів. Сільські малокомплектні школи.

Кредит 4. Теорія виховання.

Тема 7. Виховання в цілісному педагогічному процесі.

Процес виховання. Об'єктивні та суб'єктивні чинники процесу виховання. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання.

Інтеріоризація — процес перетворення зовнішніх, реальних дій з предметами на внутрішні, ідеальні. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

Удосконалення виховного процесу: організація виховних центрів; органічне поєднання завдань; створення морально-психологічного клімату поваги до знань; підбір раціонального змісту виховання відповідно до його мети і рівня вихованості колективу й окремих дітей; розумне співвідношення між інформаційними методами впливу на вихованців і залученням їх до різних видів діяльності; своєчасне проведення виховних заходів, акцентування уваги на профілактиці негативних явищ; використання різноманітних форм і методів виховного впливу, що відповідають віку; підвищення емоційності виховних заходів; створення умов для розвитку самостійності та ініціативи; подолання авторитарного стилю у ставленні педагогів.

Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання. Виховання (широкий соціальний аспект, вузький соціальний аспект, широкий педагогічний аспект, вузький педагогічний аспект). Процес виховання, його специфіка. Ідеали виховання. Загальнолюдські цінності як основа ідеалів виховання. Цінності сучасної молоді. Цінності і мета виховання. Завдання виховання у сучасному суспільстві. Виховання як соціалізація. Фактори соціалізації (макро-, мезо-, мікрофактори). Суспільна спрямованість виховання. Зміст виховання: мета, завдання, змістові компоненти. Критерії вихованості особистості. Концепції виховання (прагматизм, неопозитивізм, екзистенціалізм, неотомізм, біхевіоризм, необіхевіоризм тощо). Основні закономірності процесу виховання. Загальні закономірності виховного процесу (виховні взаємовідносини, відповідність меті та організації діяльності, відповідність соціальної практики та характеру / змісту виховного впливу на вихованців, сукупна дія об'єктивних та суб'єктивних чинників, інтенсивність виховання та самовиховання; активність учасників у педагогічній взаємодії, ефективність супутніх процесів, якість виховного впливу, інтенсивність впливу на «внутрішню сферу» вихованця, узгодження педагогічного впливу з вихованістю, інтенсивність та якість відносин між вихованцями). Компоненти і рушійні сили, мотиви виховання. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми. Перевиховання: суть, функції, етапи, принципи. Результати процесу виховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання. Принципи виховання, їх характеристика.

Тема 8. Закономірності, принципи, методи, засоби, прийоми виховання організації виховного впливу на розвиток учнів.

Закономірності виховання: виховання органічно пов'язане із суспільними потребами й умовами виховання; людина виховується під впливом найрізноманітніших чинників; результати виховання залежать від виховного впливу на внутрішній світ дитини, її духовність; визначальними у вихованні є діяльність та спілкування; ефективність виховного процесу залежить від стосунків в учнівському колективі; ефективність виховного процесу зростає, коли учні займаються самовихованням.

Принципи виховання. Цілеспрямованість виховання. Зв'язок виховання з життям. Єдність свідомості та поведінки у вихованні. Виховання в праці. Комплексний підхід у вихованні. Виховання особистості в колективі. Поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів. Поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього. Індивідуальний підхід до учнів у вихованні. Принцип системності, послідовності й наступності у вихованні. Єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості. Концепція національного виховання.

Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання як їх групування за певними ознаками. Методи впливу на почуття і волю учнів з метою формування у них поглядів і переконань. Методи виховання, які передбачають організацію діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Методи виконує регулювання, коригування і

стимулювання поведінки і діяльності вихованців. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методів виховання.

Виховні прийоми та засоби виховного впливу.

Поняття методу, прийому і засобу виховання. Класифікація методів виховання. Методи виховання за характером (М.І. Болдирев, М.К. Гончаров, Ф.Ф. Корольов): переконання, вправа, заохочення, покарання. Загальні методи виховання (Т.А. Ільїна, І.Т. Огородніков): переконання, організації діяльності, стимулювання поведінки. Класифікація методів виховання за І.С. Мар'єнко: пояснювально-репродуктивний, проблемно-ситуативний, привчання, вправа, стимулювання, гальмування, керівництво, самовиховання. Класифікація методів виховання за результатами впливу на вихованця: вплив, що створює моральні установки, мотиви, ставлення, формує уявлення, поняття, ідеї; вплив, що створює звички, визначає тип поведінки. Класифікація методів виховання на основі спрямованості (Г.І. Щукіна): формування свідомості особистості, організації діяльності та формування досвіду суспільної поведінки, стимулювання поведінки і діяльності. Характеристика основних груп методів виховання. Педагогічні умови використання методів виховання.

Кредит 5. Напрями виховання, формування колективу.

Тема 9. Напрями виховання, основні форми проведення.

Виховання як спеціально організована діяльність щодо досягнення мети освіти. Концепція виховання дітей та молоді у системі національного виховання. Концепція національного виховання студентської молоді. Сутність особистості в гуманістичній концепції виховання.

Напрями, типи і види виховання. Основні напрями виховання. Розумове виховання: завдання, шляхи, засоби, методи; види мислення. Формування наукового світогляду. Моральне виховання: завдання, зміст, шляхи, засоби. Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності, національної гідності та менталітету, дисциплінованості. Патріотичне виховання. Інтернаціональне виховання. Статеве виховання. Екологічне виховання. Правове виховання. Виховання несприйнятливості до наркотичних речовин. Трудове виховання: значення праці в житті людини. Завдання, принципи, шляхи, засоби, методи трудового виховання. Зв'язок трудового виховання з політехнічною освітою й економічним вихованням. Професійна орієнтація молоді. Естетичне виховання: місце, роль, зміст, шляхи, засоби і форми. Фізичне виховання: суть, напрями, засоби, форми. Здоров'я людини – запорука її життєвого успіху.

Організаційні форми виховної роботи. Позакласна та позашкільна виховна робота: характеристика, принципи організації. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи.

Тема 10. Виховання особистості в колективі.

[Форми виховання.](#) [Колектив як форма виховання.](#) [Педагогічне управління колективом.](#) [Розвиток дитячого колективу.](#) [Колектив і особистість.](#)

[Учнівський колектив.](#) [Позашкільні форми виховання.](#) Поняття про технологію виховання. [Виховна справа як система.](#) [Діагностика вихованості.](#) [Родинне та суспільне виховання.](#) [Взаємодія школи і сім'ї у вихованні дітей та молоді.](#)

3. Рекомендована література

Базова

1. Бондар В. І. Дидактика : підруч. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Володимир Іванович Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. 3–тє вид., стер. – К.: Академвидав, 2009. – 616 с.
3. Галузинський В.М., Євтух М.В. Педагогіка: Теорія та історія. - К., 2005.

4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. - К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
5. Кузьмінський А. І., Вовк Л. П., Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: Практикум. - К.: Знання-Прес, 2008.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. – К., 2008. – 350 с.
7. Педагогіка в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / [Кондрашова Л. П., Пермяков О. А., Зеленкова Н. І., Лаврешина Г. Ю.]. – К. : Знання, 2006. – 252 с.
8. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.

Допоміжна література

1. Барбашова І. А. Дидактика : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 232 с.
2. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Ірина Анатоліївна Барбашова. – Бердянськ : Видавництво Ткачук О. В., 2009. – 197 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 2 : Науково практичні засади. – 2003. – 341 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості : у 3 кн. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003– . – Кн. 3 : Сходження до духовності. – 2006. – 270 с.
6. Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект. - К., 2008.
7. Дубасенюк О. А. Практикум з педагогіки. – К., 2007. – 464 с.
8. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття». – К. : Райдуга, 1994. – 45 с.
9. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28.
10. Закон України «Про освіту» // Голос України. – 2017. – 5 вересня.
11. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовтня.
12. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад // Освіта. – 1993. – 3 вересня.
13. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – К. : Шкільний світ, 2002. – 22 с.
14. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997.
15. Щербань П. М. Прикладна педагогіка, - К., 2002.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua> — електронний ресурс Міністерства освіти та науки України, що дає можливість ознайомитися з усією нормативною базою освіти України
2. <http://naps.gov.ua> - електронний ресурс Національної Академії педагогічних наук України дозволить познайомитися методологічним та науково-методичним забезпеченням розвитку вітчизняної освіти, науковим розробленням її законодавчої і нормативної бази, створенням концепцій розвитку загальноосвітньої, професійної та вищої школи, здійсненням виховного процесу в освітніх закладах України, інноваційним освітянським полем досліджень.
3. <http://moippo.mk.ua> - електронний ресурс Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
4. <http://www.oblosvita.mk.ua> - електронний ресурс Департамент освіти, науки та молоді Миколаївського ОД

5. <http://metodportal.net/node/583> - методичний портал для вчителів, викладачів, що постійно оновлюється методичними проектами, інтернет-ресурсами, філмотекою, методичними рекомендаціями, презентаціями.

6. <http://news.1september.ru/upr/1999/upr41.htm> – Енциклопедия Коллективно Творческих Дел (КТД) Иванова И.П.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:
іспит (2 семестр).

5. Засоби діагностики успішності навчання:

Поточне оцінювання, тести проміжного контролю, оцінювання завдань самостійної та індивідуальної роботи.

Підготовка і виступи з індивідуальними науково-дослідними завданнями.

Підготовка та захист проектів і презентації.

Контрольна робота.

Колоквіум.